

İntiharı Kim Önlesin: Rehber Öğretmen mi Süpermen mi?

Çırakoğlu, O.C. (2002). İntiharı kim önlesin: Rehber öğretmen mi, süpermen mi? *Cumhuriyet Bilim Teknik*, 801, 12-13.

Okullarımızda, özellikle de liselerde yaşanan intihar olayları hepimizi üzüyor ve kaygılandırıyor, Anne babaların yaşanan intihar olaylarının ardından kendi çocukları için ne kadar kaygılandıklarını tahmin etmek için uzman olmaya gerek yok sanırım. Hele de olayların medyada sunulmuş biçiminde gerçekdışı nedenselliklere çok yer verilmesi ve olayın abartılı dramatik, bazı durumlarda da özendirici biçimde aktarılması yangına körükle gitmekten başka bir anlam taşımıyor, intihar olaylarının ardından medyada bazı uzmanlarca yapılan açıklamalar ailelerin bilgi düzeyini arttırıp kaygılarını azaltırken bazılarının açıklamalarıysa tam tersi bir etki yaratıyor; çünkü intihar birçok etkenin iç içe geçtiği karmaşık bir olgudur; medyadaki sunumu da ailelere rehberlik edecek biçimde olmalı, gerekçesiz nedensellikten çok, risk değerlendirmesi üzerine odaklanmalıdır.

Rehber öğretmen sorunu

İntihar olaylarından sonra medyada en çok işlenen konulardan birisi de okul idaresi ve rehber öğretmenin görev ve sorumluluklarıdır. Dikkat çekici ve üzücü olan nokta ise bu sorumluluğun, okulun koşulları, işleyişi, yapısı, öğrenci ve öğretmenlerinin sayısı önemsiz, yalnızca okul idaresi ve rehber öğretmene yüklenmesi ve bu kişilerin suçlanmasıdır. Elbette ki intihar da rehber öğretmenin çalışma alanındaki en önemli konu başlıklarında biridir ve okul sistemi içindeki görev ve sorumluluklarını en iyi biçimde yerine getirmelidir. Ancak medyadaki tartışmaların içeriğine dikkatle baktığımızda yapılan suçlamaların altında bazı varsayımlar yattığını görebiliriz. Bu varsayımlardan birkaçına burada değinmenin yararlı olacağını düşünüyorum.

Varsayım 1: Rehber Öğretmen her öğrenciyle yeterince ilgilenilir ve ilgilenmelidir.

Bazı üzücü gerçeklerle başlayalım. Birçok okulda rehber öğretmen 1000-2000 kişilik öğrenci grubuyla tek başına çalışmak durumundadır. Çok basit bir hesap yaptığımızda öğrenci rehberlik servisine başvurmadıysa ya da yönlendirilmediyse, düzenli olarak uygulanan öğrenci tanıma araçlarında dikkat çekici bir bulgu yoksa, rehber öğretmenin okuldaki her öğrenciyi intihar riskini değerlendirecek kadar tanıyamayacağı anlaşılacaktır.

Okulda rehber öğretmenin yerine getirmesi gereken en önemli görevin sorunların ortaya çıkmadan

engellenmesi olduğunu (koruyucu çalışmalar) düşündüğümüzde intihar konusunun okul sistemindeki önemli sorunlardan olduğunu; ama tek sorun olmadığını kabul etmek durumunda kalırız, Oysaki madde bağımlılığı, AIDS, kumar alışkanlığı gibi yayılma olasılığı yüksek birçok sorun da okulda ele alınması gereken konulardır. Rehber öğretmenin diğer okul personelinden yardım alamaması durumunda onun tüm öğrencilerle bire bir ilgilenilebileceğini düşünmek ütopyik olacaktır.

Varsayım 2: Okul personelinin intihar hakkında yeterince bilgisi vardır ve olmalıdır.

Okul, öğretmen, idareci, öğrenci ve diğer çalışanlardan oluşan kalabalık bir sistemdir. Anne-babalar da bu sistemden ayrı düşünmemiz mümkün değildir. Bu sistemin kendi içinde iyi işbirliği yapması zaten başlı başına bir koruyucu çalışma demektir. Bir okulda intihar olaylarının en az sayıda yaşanmasını istiyorsak rehber öğretmen kadar diğer çalışanların da bu konuda bilgisi olması gerekir ve bilgilerin etik kurallara bağlı kalmak koşuluyla bir araya getirilmesi bir zorunluluktur. Çünkü öğrenciler sınıfta, koridorda, bahçede, okulun önünde, kantindeki davranışlarıyla değerlendirilmesi gereken "bütün"lerdir. Bu bütünü ona haksızlık etmeden değerlendirebilmek, ona yardımcı olabilmek, ondan gelen yardım çağrısını duyabilmek için bir çift gözden fazlasına gereksinim vardır. Bir okulda tüm okul personelinin bilgisine gereksinim duyulabileceği durumlar yaşanabilir. Bunu da ancak konu hakkında bilgisi olan, dikkatli ve kendi arasında iyi iletişim kuran okul personeli yapabilir. Bu satırları okuyan öğretmen ve idareciler "Tek isimiz öğrenciyi izlemek ve bilgi paylaşmak değil ki." diyebilirler. Öğretmenleri, idarecileri ve velileri arasında sağlıklı iletişim olan bir okulda intihar riski açısından değerlendirilmesi gereken öğrencilerin sayısı zaten başa çıkılamayacak kadar yüksek olmayacaktır.

Varsayım 3: Öğrenci zamanının yansım okulda geçiriyorsa intihar riskini en iyi okul personeli değerlendirir.

Bu ifade intihar konusu dışında da çok sık duymaya başladığımız bir düşüncenin açılımı gibi duruyor. Ne yazık ki okul başarısızlığı, arkadaş ilişkileri, davranış problemleri gibi bir çok alanda veliler, okulu, okul da velileri suçlamaktadır. Suçlamalarla başlayan ve devam eden bir iletişimin ise çözüm üretmeyeceği açıktır. Halbuki hem okulun hem de velinin haklı olduğu konular vardır. Bu konularda uzlaşma sağlanamamasının bana göre en önemli nedeni, bu tür suçlamalarda bulunan tarafların öğrencinin sorumluluğunu almak istememesidir. Yapılması gereken, okul sistemi içinde yer alan herkesin (aile de dahil olmak üzere) sorumluluğunu

alması ve bu yönde davranmaya başlamasıdır.

Hem de bugünden başlayarak...
Ve bir insanı daha kaybetmeden...,

Ne yapılmalı?

Bu düşünceler ışığında etkili bir intihar önleme çalışmasında yapılması gerekenler hakkında da somut birkaç öneride bulunmak istiyorum.

1. Rehber öğretmen intihar konusunda kendisini geliştirmeli, bu konudaki bilimsel kaynakları izlemelidir.
2. Milli Eğitim Bakanlığı'nın başlatabileceği hizmet içi eğitimler bu konuda atılacak iyi bir adım olacaktır.
3. Büyük öğrenci gruplarıyla çalışan rehber öğretmenin, okuldaki diğer personeli de intihar konusunda bilgilendirmesi kendisine okul içinde büyük bir destek grubu yaratacaktır. Bu, intihar söz konusu olduğunda "yapılsa iyi olur" diyebileceğimiz bir şey değil "bir gerekliliktir".
4. Rehber öğretmen, diğer velilere, intiharın doğası hakkında bilgilendirici toplantılar düzenlemeli, konuyla ilgili broşürler hazırlamalıdır, Amaç risk grubundaki öğrenciye okuldaki herhangi bir kaynak aracılığıyla olabildiğince çabuk ulaşmaktır.
5. Tüm okul personelinin "kriz ve krize müdahale" konusunda bilgi sahibi olması, intihar da dahil olmak üzere okulda karşılaşılabilecek olası krizlere sağlıklı müdahaleler yapılmasını sağlayacaktır.
6. Okul personeli ve rehber öğretmen okul dışındaki kaynaklarla (meslek örgütü, hastane, üniversite gibi) sıkı bir iletişim içinde olmalı, gerektiğinde onlardan yardım talebinde bulunabilmelidir. Olayların dışındaki bir uzman bazen çok yararlı önerilerde bulunabilir.
7. Rehberlik Araştırma Merkezlerinin (RAM) hizmet alanları genişletilebilir ve koruyucu çalışmalar konusunda daha etkin rol alabilirler.
8. Medya, intihar haberlerini sunarken üzerine aldığı sorumluluğa uygun davranmalıdır.

İntihar planı

Bu önerileri bir araya getirdiğimizde her okulun intihar konusunda bir "planı" olması gerektiği açıkça anlaşılmaktadır. Bu plan, risk değerlendirme, koruyucu çalışmalar, okulda krize müdahale ve olası bir intihar olayı sonrasında yapılması gerekenleri içeren, öğretmen, idareci ve aileyi kapsayan, ayrıntılı ve uygulanabilir bir plan olmalıdır, intiharla ilgili sistemli ve daha büyük ölçekli çalışmalar başlatılmasının artık gereklilik haline geldiği de açıktır. Bu yazıda, var olan koşullar altında okul sisteminde neler yapılabileceği konusunda kısa bir değerlendirme yapmaya çalıştım. Yapılabileceklerin burada yazılamayacak kadar çok olduğunu ve çoğunlukla bireysel çabalara dayandığını anımsatmak isterim; çünkü intihar konusunda bazı bakanlıkların atacağı adımları beklemek hazırlıksız yakalanmayı göze almak demektir. Her rehber öğretmen ve idareci okulundaki kaynaklar ölçüsünde intihar konusunda bir hazırlık yapmalıdır.

Uzm. Psk. Okan Cem Çirakoğlu
okanc@baskent.edu.tr

Başkent Üniversitesi - İİBF
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
Eleştirel ve Yaratıcı Düşünme Araştırmaları Laboratuvarı